

ORDLISTE

Acholi: en etnisk gruppe i det nordlige Uganda, et østafrikansk land uten adgang til havet.

81

African National Congress (ANC): sørafrikansk politisk parti og svart nasjonalistorganisasjon grunnlagt i 1912 som South African Native National Congress (Sørafrikansk innfødt nasjonalkongress). Det har vært Sør-Afrikas regjeringsparti etter apartheid som et sosialdemokratisk parti.

akkadisk: et utdødd språk som ble talt i et rike med sentrum i byen Akkad og de omliggende landområder i det sentrale Mesopotamia (ca. 75 km fra sentrum av det moderne Bagdad, hovedstaden i Irak).

appell: se *klagemål*.

Beijing-erklæringen og -handlingsplanen (Beijing Declaration and Platform for Action): konsensusdokument fra den fjerde verdenskonferansen om kvinner i Beijing i 1995 som gjennomgikk og stedfaste kvinners menneskerettigheter på alle livets områder; underskrevet av representanter ved konferansen og moralsk, men ikke juridisk bindende.

blokk: en gruppe land eller politiske partier som har dannet en allianse. For eksempel den kommunistiske blokken.

charter: et dokument som er utstedt av herskeren eller staten, og som fastlegger forholdene hvorunder en virksomhet, en koloni, en by eller en forening er organisert, og fastlegger dens rettigheter og privilegier.

Coke, Sir Edward: (1552–1634) engelsk jurist som anses for å være en av de mest fremragende jurister i hele Englands historie, og som er best kjent for å sette sammen lovsamlinger. Som medlem av parlamentet støtte han ofte sammen med Kronen, og han utfordret rutinemessig kongelig myndighet. I 1621 oppfordret han som leder i en debatt til at parlamentet ikke skulle være underordnet kongen. Noen få år senere hjalp Coke med å skrive det engelske dokument Petition of Rights, den mest uttrykkelige fremstillingen

av frihetsprinsipper i England frem til det tidspunktet, og som ble til en integrert del av den engelske forfatningen.

Darfur: den vestlige region av Sudan.

De europeiske fellesskapenes domstolen (EF-domstolen) (European Community Court of Justice): domstol skapt i 1952 som en del av Den europeiske kull- og stålunionen; retten behandler økonomiske saker under Traktaten om opprettelse av det europeiske økonomiske fellesskap og relaterte avtaler.

De forente nasjoners generalforsamling: det eneste organet i De forente nasjoner hvor alle medlemsstatene er representert. Generalforsamlingen tjener som et forum for medlemsstatene, hvor de kan starte initiativer om internasjonale spørsmål innenfor fred, økonomiske fremskritt og menneskerettigheter.

De forente nasjoners høykommissariat for flyktninger (United Nations High Commissioner on Refugees – UNHCR): det spesialiserte organet av De forente nasjoner, som arbeider med flyktningespørsmål og beslektede humanitære anliggender.

De forente nasjoners høykommissariat for menneskerettigheter (United Nations High Commissioner on Human Rights – UNHCHR): De forente nasjoners kontor som har til oppgave å bekjentgjøre og beskytte menneskerettigheter verden over.

De forente nasjoners pakt (underskrevet i 1945; trådte i kraft i 1945): de forente nasjoners opprinnelig dokumentet, som redegjør for organisasjonens mål, funksjoner og ansvar og gjentar noen av den internasjonale lovs grunnprinsipper; tiltrådt i San Francisco i 1945.

Den afrikanske kommisjonen for menneske- og folkerettigheter (African Commission on Human and Peoples' Rights): institusjon som primært er ansvarlig for å utbrede kjennskapen til og beskytte menneskerettigheter i Afrika.

Den afrikanske pakt om menneske- og folkerettigheter (African Charter on Human and Peoples' Rights) (tiltrådt 1981; trådte i kraft i 1986): fastlegger standarder for menneskerettigheter og annen beskyttelse for den afrikanske regionen; behandler rettigheter og plikter for både samfunn og grupper.

Den amerikanske erklæringen om menneskets rettigheter og plikter (American Declaration of the Rights and Duties of Man) (1965): ikke-bindende erklæring om regionale standarder for menneskerettigheter; det har utviklet seg til et innflytelsesrikt dokument da Den inter-amerikanske menneskerettighetsdomstolen har gitt den valør.

Den amerikanske menneskerettighetskonvensjonen (Inter-American Convention on Human Rights) (tiltrådt i 1969; trådte i kraft i 1978): konvensjonen beskytter

menneskerettighetene i de amerikanske kontinentene og har grunnlagt Den inter-amerikanske kommisjonen for menneskerettigheter og Den inter-amerikanske menneskerettighetsdomstolen.

Den europeiske konvensjonen til forebyggelse av tortur og umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff (European Convention for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment) (tiltrådt i 1987; trådte i kraft i 1989): regionalt sidestykke til FN-konvensjonen mot tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff; er kjennetegnet ved etableringen av Den europeiske komiteen til forebyggelse av tortur og umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff

Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (European Court of Human Rights): domstol som ble etablert av Den europeiske konvensjonen til beskyttelse av menneskerettigheter og grunnleggende frihetsrettigheter med det formål å behandle påståtte overtredelser av menneskerettighetene. Domstolen består av like så mange dommere som antallet av Europarådets medlemsland. Legg merke til at det er en forskjell mellom denne og De europeiske Fellesskapenes Domstolen (EF-Domstolen), som er et organ som behandler økonomiske anklagesaker.

83

Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (European Convention on Human Rights – ECHR): annen navn for *Konvensjonen til beskyttelse av menneskerettigheter og grunnleggende frihetsrettigheter*.

Den europeiske sosialpakt (European Social Charter) (vedtatt i 1961; trådte i kraft i 1965): regionalt dokument som omhandler utviklingen og beskyttelsen av sosiale og økonomiske rettigheter; bestemt til å være et supplement til Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen, men har mindre makt.

Den europeiske unionen (European Union): en regionale sammenslutning mellom regjeringer som har som mål å avskaffe interne grenser og etablere et økonomisk fellesskap og en felles myntenhet.

Den interamerikanske kommisjonen for menneskerettigheter: et organ av Organisasjonen av amerikanske stater med bemyndigelse til å foreta undersøkelser ved mistanke om overtredelser av menneskerettighetene og anbefale de foranstaltninger som bør tas til beskyttelse av menneskerettigheter.

Den interamerikanske konvensjonen om forebyggelse og straffetortur (tiltrådt i 1985; trådte i kraft i 1987): Regional protokoll til konvensjonen mot tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff.

Den interamerikanske konvensjonen om forebyggelse, straff og utryddelse av vold mot kvinner (trådte i kraft i 1995): regionale konvensjon som tilbyr et

nytt redskap til kvinner på de amerikanske kontinentene, som lider under forskjellige former for vold.

Den interamerikanske menneskerettighetsdomstolen: et juridisk organ bestående av 7 medlemmer som behandler saker anlagt mot medlemsorganisasjoner angående menneskerettighetsbrudd; et organ av Organisasjonen av amerikanske stater.

Den Internasjonale konvensjonen om borgerlige og politiske rettigheter (International Covenant on Civil and Political Rights – ICCPR) (tiltrådt 1966; trådte i kraft 1976): konvensjon som erklærer at alle mennesker har vidtrekkende borgerlige og politiske rettigheter. En av de tre komponenter av International Bill of Human Rights (Den internasjonale menneskerettighetsloven).

84

Den internasjonale konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights – ICESCR) (tiltrådt 1966; trådte i kraft 1976): konvensjon som erklærer at alle mennesker har vidtrekkende økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter. En av de tre komponentene av International Bill of Human Rights (Den internasjonale menneskerettighetsloven).

den internasjonale lov: en samling regler som generelt anses for og aksepteres som bindende i forholdet mellom land og nasjoner. Kalles også «nasjonenes lov».

Den internasjonale menneskerettighetsloven: Se *International Bill of Human Rights*.

Det europeiske fellesskapets Domstol (EF-Domstolen) (European Court of Justice): den øverste tribunalet i Den europeiske union.

Det europeiske økonomiske fellesskap (European Economic Community): ble etablert i 1958 for å utvikle et felles europeisk marked uten handelshindringer og for å fremme harmoniseringen av lover og rettspraksis.

Det europeiske råd: den høyest plasserte politiske og regelfastsettende institusjonen i Den europeiske unionen.

dobbelt strafforfølgning: det å utsette en person for en rettssak eller en straff annen gang for den samme forbrytelse som personen allerede har vært i retten for eller er blitt straffet for.

erklæring: dokument som beskriver normer som man er blitt enige om, men som ikke er juridisk bindende. Det lages som regel to serier av erklæringer ved FN konferanser, så som FNs konferanse i Wien i 1993 om menneskerettigheter og verdenskonferansen for kvinner i Beijing i 1995: en er skrevet av representanter fra regjeringene og en av NGO-er (ikke-statlige organisasjoner). De forente nasjoners generalforsamling utsteder ofte innflytelsesrike erklæringer, som dog ikke er juridisk bindende.

ETS: Den europeiske traktatserien (European Treaty Series).

Europa-kommisjonen for menneskerettigheter (European Commission of Human Rights): organ etablert av Den europeiske konvensjonen til beskyttelse av menneskerettigheter og grunnleggende frihetsrettigheter for å undersøke klagepunkter vedrørende menneskerettigheter og anlegge saker ved forbrytelser mot disse. Kommisjonen består av et antall medlemmer, tilsvarende antallet av kontraherende parter angående konvensjonen.

Europaparlamentet: det øverste rådgivende og tilsynsførende organet i Den europeiske unionen.

Europarådet: regional organisasjon som virker som en paraplyorganisasjon for regionalt samarbeide om politiske, sosiale og økonomiske anliggender; bemerk at rådet er vesensforskjellig fra Det europeiske økonomiske fellesskap, som hovedsakelig er et rent økonomisk samarbeide.

85

Europarådets ministerkomiteen (Committee of Ministers of the Council of Europe): den politiske armen av den europeiske konvensjonen til beskyttelse av menneskerettigheter og grunnleggende friheter; kan henvise saker til Den europeiske menneskerettighetsdomstolen.

Europeiske konvensjonen til beskyttelse av menneskerettigheter og grunnleggende frihetsrettigheter (underskrevet i 1950; trådte i kraft i 1953): regionalt dokument som garanterer borgerlige og politiske menneskerettigheter og etablerer et system til å overvåke og håndheve disse.

folkedrap: enhver av de nedenstående handlingene begått med den hensikt helt eller delvis å ødelegge en nasjonal, etnisk, rasemessig eller religiøs gruppe: (a) drepe medlemmer av gruppen; (b) påføre medlemmer av gruppen alvorlig mental eller kroppslig skade; (c) forsettlig å påvirke livsvilkår på en slik måte at det fysisk ødelegger gruppen; (d) gjennomtvinge foranstaltninger som har til hensikt å forhindre fødsler i gruppen; (e) med makt overflytte barn fra gruppen til en annen gruppe. Se *Konvensjonen om forebygging og straff for folkedrap*.

folkenes rettigheter: brukes synonymt med solidariske rettigheter og kollektive rettigheter; henviser til gruppers rettigheter, ikke bare individers, så som rett til utvikling, fred og et sunt miljø.

«**forsvinninger**»: en eufemisme for politiske mord. Ettersom de som arrangerer forsvinninger som regel er statstjenstemenn, så blir gjerningsmennene sjelden rettsforfulgt.

generelle prinsipper for lov: prinsipper som fremstår nesten som allmen gyldig i landes innenrikslover og derfor med tiden kommer til å gjelde for alle nasjoner; en av hovedkildene til internasjonal lov.

Genève-konvensjonene: Genève-konvensjonene: fire traktater som ble utformet i Genève i Sveits, og som setter standarden for internasjonal lov på det humanitære området. De handler hovedsakelig om, hvordan man skal behandle nonkombattanter og krigsfanger. Vedtakelsen av den første konvensjonen fulgte etter grunnleggelsen av den Internasjonale komiteen for Røde kors i 1863, og den er nå ratifisert av 194 land.

habeas corpus: en ordre (skriftelig befaling på vegne av en rett) som krever at en person blir stilt for en dommer eller en domstol, særlig med henblikk på å undersøke om tilbakeholdelsen av denne er ifølge loven.

Helsinki-avtalene (Helsinki accords): erklæringen som beskriver prinsippene vedtatt ved Konferansen om sikkerhet og samarbeid i Europa, som søker å oppnå fred og menneskerettigheter i Europa; første Helsinki-dokumentet ble kalt Sluttakten fra Helsinki-konferansen (1975).

hjemstavnsfordreven: en person som flykter fra sitt hjemsted på grunn av politisk forfølgelse eller krig, men som ikke krysser landegrensene; man kan bruke benevnelsen *hjemstavnsfordrevne personer* til å referere til folk som føler seg selv som flyktninger, men som ikke kvalifiserer som sådan ifølge Konvensjonen om flyktingenes rettsstilling.

humanitær folkerett: de internasjonale reglene som stiller opp de rettighetene som kombattanter og nonkombattanter har i krig. Se *Genève-konvensjonene*.

ICCPR: Se *Den internasjonale konvensjonen om borgerlige og politiske rettigheter* (International Covenant on Civil and Political Rights).

ICESCR: Se *Den internasjonale konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter* (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights).

ikke-bindende: et dokument, som f.eks. en erklæring, som ikke medfører noen formelle juridiske forpliktelser. Det kan imidlertid medføre moralske forpliktelser eller oppnå gyldighet, som en lov.

ikkestatlige organisasjoner (NGO-er): NGO-er er organisasjoner dannet av folk utenfor regjeringer, og de overvåker menneskerettighetsorganers atferd så som Menneskerettighetskommisjonen og de «står vakt» om de menneskerettighetene som faller innenfor deres kompetanseområde. Noen er store og internasjonale (Redd Barna, Amnesty Internasjonal, Girl Scouts); andre er små og lokale (f.eks. en organisasjon som kjemper for handicappede i en bestemt by; en sammenslutning som fremmer kvinners rettigheter i en flyktningeleir). NGO-er spiller en viktig rolle når det gjelder om å påvirke FNs politikk, og mange av dem har offisiell status som rådgivere for FN.

internasjonal rettssedvane: regel som blir bindende for stater selv om den ikke er skrevet som lov, men i stedet vedvarende følges som skikk; når tilstrekkelig mange stater har

begynt å oppføre seg som om noe er en obligatorisk lov, så blir det faktisk til lov; en av de viktigste kilder til internasjonal lov.

International Bill of Human Rights (Den internasjonale menneskerettighetsloven):

kombinasjonen av Verdenserklæringen om menneskerettighetene (Universal Declaration of Human Rights – UDHR), Den internasjonale konvensjonen om borgerlige og politiske rettigheter (International Covenant on Civil and Political Rights – ICCPR) og dens frivillige protokoll samt Den internasjonale konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights – ICESCR).

jurisdiksjon: domstolers og domstollignende organers autoritet til å behandle og avgjøre saker; kan referere til domstolens evne til å behandle særlige emner og/eller gjennomgå saker innlevert av en særlige type saksøkere; jurisdiksjon kan også referere til et geografisk område man har autoritet over.

87

kileskrift: består av smale trekantede eller kileformede elementer som skrifttegn som ble brukt til å skrive av oldtidens akkadere. Kileskrift henviser også til det skriftsystemet hvor slike kileformede avtrykk ble gjort i bløt leire.

klagemål: i juridiske begreper, det opprinnelige dokumentet som innleder et søksmål; fremsetter en kort oppsummering av hva som skjedde, og argumenter for hvorfor erstatning bør bli bevilget. I et søksmål om menneskerettigheter, påstår klagemålet (eller appellen eller kommunikasjonen) at en myndighet, et individ eller en institusjon som skal overholde standardene for menneskerettigheter (så som en representant for myndighetene), har overtrådt spesifikke enkeltpersoners eller gruppers menneskerettigheter.

Komiteen mot tortur (Committee against Torture): det traktatovervåkende organet etablert av FN- konvensjonen mot tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff, for å behandle overtredelser av den konvensjonen.

Komiteen til avskaffelse av diskriminering mot kvinner (Committee on the Elimination of Discrimination against Women – CEDAW): traktat-skapt som et overvåkningsorgan av Konvensjonen til avskaffelse av alle former for diskriminering av kvinner for å overvåke staters overholdelse av konvensjonen.

Komiteen til avskaffelse av rasediskriminering (Committee on the Elimination of Racial Discrimination – CERD): organ skapt av Konvensjonen om avskaffelse av alle former for rasediskriminering for å overvåke staters overholdelse av konvensjonen.

Kommisjonen for kvinners status (Commission on the Status of Women – CSW): organ dannet av De forente nasjoners økonomiske og sosiale Råd (ECOSOC) som FNs viktigste organ for å legge retningslinjer angående kvinner; overvåker implementeringen av Beijing-handlingsplanen.

Konvensjonen mot tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment) (tiltrådt i 1984; trådte i kraft i 1987): konvensjonen som definerer og forbyr tortur.

Konvensjonen om barns rettighetene (Convention on the Rights of the Child – CRC) (tiltrådt i 1989; trådte i kraft i 1990): konvensjon som fremsetter et helt spektrum av borgerlige, kulturelle, økonomiske sosiale og politiske rettigheter for barn.

Konvensjonen om beskyttelse av omvandrende arbeidstagere og deres familiemedlemmers rettigheter (tiltrådt i 1990; trådte i kraft i 2003): konvensjon som definerer rettighetene for omvandrende arbeidere og deres familier.

88

Konvensjonen om flyktningenes rettsstilling (Convention Relating to the Status of Refugees) (tiltrådt i 1951; trådte i kraft i 1954; revidert av protokoll fra 1967): hovedkonvensjonen som fastlegger definisjonen av en flyktning og angir flyktningenes rettigheter samt mottagerlandenes forpliktelser; definerer en flyktning som en person som har en velbegrunnet frykt for forfølgelse på grunn av rase, religion, nasjonalitet, medlemskap av en spesiell sosial gruppe eller politisk mening, og som er uten for sitt opprinnelsesland. Mennesker som er tvunget vekk fra sine hjem og oppholder seg innenfor sine land, kalles fordrevne mennesker.

Konvensjonen om forebygging og straff for folke drap (Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide) (godkjent 1948; trådte i kraft i 1951): internasjonal konvensjon som definerer og forbyr folke drap; de forente nasjoners første menneskerettighetstraktat.

Konvensjonen om kvinners politiske rettigheter (godkjent 1952; trådte i kraft i 1954): tidlig konvensjon som stadfester kvinners rettigheter på det politiske området.

Konvensjonen til avskaffelse av alle former for diskriminering imot kvinner (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women – CEDAW) (Women's Convention) (tiltrådt i 1979; trådte i kraft i 1981): det første juridisk bindende internasjonale dokumentet som forbyr diskriminering av kvinner og forplikter regjeringer til å ta positive skritt for å fremme kvinners likestilling.

Konvensjonen til avskaffelse av alle former for rasediskriminering (Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination – CERD) (tiltrådt 1965; trådte i kraft i 1969): konvensjonen som definerer og forbyr rasediskriminering.

Konvensjonen til beskyttelse av menneskerettigheter og grunnleggende frihetsrettigheter (Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, or European Convention on Human Rights –

ECHR): Ettersom Verdenserklæringen om menneskerettighetene påla alle nasjoner en moralsk forpliktelse, trådte i 1953 Konvensjonen til beskyttelse av menneskerettighetene og grunnleggende frihetsrettighetene (også kalt Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen) i kraft, hvorved det ble et lovbestemt krav at statene beskytter menneskerettighetene.

Mali: en stat uten adgang til havet i det sentrale Vest-Afrika med grenser opp mot Algeri, Nigeria, Burkina Faso, Senegal og Mauritania.

marginalisert (underordnet): hensatt i en posisjon som er ubetydelig med hensyn til viktighet, innflytelse og makt.

medlemsland: land som er medlem av De forente nasjoner.

menneskehandel: rekrutteringen, transport, forflytting og mottagelse av folk med det formålet å bruke dem som slaver, til tvangsarbeide (inkludert straffearbeid eller straffegjeld) og trelldom. Den årlige inntekten for menneskehandel beløper seg anslagsvis til mellom 5 og 9 milliarder dollar.

Menneskerettighetskomiteen: organet som fører tilsyn med traktater; skapt av Den internasjonale konvensjonen om borgerlige og politiske rettigheter (ICCPR) med formålet å undersøke og behandle krav som har å gjøre med borgerlige og politiske rettigheter som fastlagt i denne konvensjonen; en av seks instanser som har til oppgave å holde øye med at medlemslandene overholder FNs menneskerettighetskonvensjoner.

Menneskerettighetskommisjonen: en FN-kommisjon bestående av en gruppe representanter fra forskjellige land, som beskjeftiger seg med situasjoner som har å gjøre med menneskerettigheter og grunnleggende friheter hvor som helst i verden. Særlige rapportører rapporterer til denne kommisjon eller dens underkommisjoner.

Myanmar: et land i den vestlige delen av Sørøst-Asia, med grenser til Kina, Laos, Thailand, Bangladesh og India. Kalles også Burma.

naturlov: en teori som antar eksistensen av en lov hvis innhold er gitt av naturen, og som derfor gjelder overalt; i filosofien er det et system av rettferdighet eller justis som anses for å være felles for alle mennesker, og som stammer fra naturen og ikke fra samfunnsregler eller bestemte love.

OAS: se *Organisasjonen av amerikanske stater*.

OAU: se *Organisasjonen for afrikansk enhet*.

Økonomisk og sosial råd (Economic and Social Council – ECOSOC): et råd i FN, som består av 54 medlemmer og som hovedsakelig tar seg av områdene befolkning, økonomisk utvikling, menneskerettigheter og strafferett; høyt plassert organ som mottar og sender ut menneskerettighetsrapporter i forskjellige situasjoner.

Organisasjonen av amerikanske stater (Organization of American States – OAS): organisasjon bestående av uavhengige amerikanske stater, dannet for å styrke fred og sikkerhet i regionen og for å fremme regionalt samarbeid om økonomiske og kulturelle forhold.

Organisasjonen av amerikanske staters pakt (Charter of the Organization of American States) (underskrevet i 1948; trådte i kraft i 1951): Organisasjonen av amerikanske staters opprinnelige pakt, som skapte Den inter-amerikanske kommisjonen for menneskerettigheter.

Organisasjonen for afrikansk enhet (Organization of African Unity – OAU): organisasjon bestående av uavhengige afrikanske stater som solidarisk arbeider med å gjøre fremskritt for fred og livskvalitet for folk i Afrika. OAU charter, som er det styrende dokumentet i gruppen, ble tiltrådt i 1963.

Organisasjonen for Sikkerhet og Samarbeid i Europa – OSSE (Organization on Security and Co-operation in Europe – OSCE, tidligere CSCE): Europeisk forsøk på å avgjøre sikkerhetsspørsmål på en fredelig måte gjennom en rekke kreative samarbeidende aktiviteter; den tidligere Konferansen om sikkerhet og samarbeid i Europa; skapte Helsinki-avtalene.

prosedyre: de forskjellige måtene hvorpå menneskerettighetssaker kan fremføres. *Se rapporterings- og overvåkningsprosedyre.*

prosedyremessige krav: tekniske krav som skal oppfylles for å kunne fremføre et sak, til forskjell fra betingelser vedrørende selve sakens karakter.

protokoll: supplerende tillegg til en traktat. Når de deltagende statene stadig kan godkjenne hovedtraktaten uten å underskrive protokollen, kalles det en valgfri protokoll.

rapporterings- og overvåkningsprosedyre: prosedyrer som sedvanligvis ikke resulterer i løsninger som kan håndheves rettslig. Det kan snarere sammenlignes med at man foretar en «revisjon» av regjeringens atferd, og så gir ikke-bindende anbefalinger. I noen tilfeller ligner rapporteringen en inspeksjon av en selv; regjeringer rapporterer om sin egen oppfyllelse av sine menneskerettighetsforpliktelser eller et overvåkningsorgan innleder rapportering om regjeringens atferd.

rapporteringsprosedyre: *Se rapporterings- og overvåkningsprosedyre.*

ratifisering: prosessen hvor en stats lovgivende forsamling bekrefter en regjeringens underskrivelse av en traktat; formell prosedyre hvor en stat, etter aksept, er bundet av en traktat.

særlig rapportør: en person som er satt på en spesifikk oppgave å undersøke, samle inn informasjon og rapportere om bestemte menneskerettighetsspørsmål og -situasjoner i en

bestemt del av verden. Den «særlige rapportør» for religions- og trosfrihet rapporterer årlig til FNs menneskerettighetskommisjon om hvordan det står til med menneskerettighetene verden over.

Sikkerhetsrådet: organ i De forente nasjoner. Det består av fem permanente medlemmer og ti ikke-permanente medlemmer valgt av Generalforsamlingen. Det søker å oppnå fredelige avgjørelser på stridigheter.

tiltredelse: 1. en prosess hvor en stat går inn for en internasjonal lov. Dreier det seg om traktater, henviser ordet tiltredelse normalt til de første diplomatiske stadier hvor en traktat aksepteres. For å tre i kraft skal en traktat etter tiltredelse normalt ratifiseres av den lovgivende forsamlingen. 2. handlingen at en person bestiger tronen (som konge eller keiser) eller inntar en lignende maktposisjon som hersker i et land.

traktat: bindende avtale mellom stater; brukes synonymt med *overenskomst* og *konvensjon*. Når traktater tiltredes av FNs generalforsamling, blir de juridisk bindende internasjonale forpliktelser for medlemsstatene som har underskrevet traktaten. Når et lands regjering ratifiserer en konvensjon, blir artiklene i den konvensjonen til en del av dens hjemlige juridiske forpliktelser.

traktat: bindende avtale mellom stater; brukes synonymt med *overenskomst* og *konvensjon*. Når traktater tiltredes av FNs generalforsamling, blir de juridisk bindende internasjonale forpliktelser for medlemsstatene som har underskrevet traktaten. Når et lands regjering ratifiserer en konvensjon, blir artiklene i denne traktaten en del av dets innenlandske juridiske forpliktelser.

tre i kraft: det tidspunktet, hvor en traktat blir fullt bindende for et land som har anerkjent den. Dette skjer som regel når det er et visst antall land som har anerkjent traktaten.

umistelig: henviser til rettigheter som er hver manns eie og som ikke under noen omstendigheter kan fratas en person.

underskrift: en handling hvor en stat tilveiebringer en foreløpig godkjennelse av en traktat. Underskrivelse frembringer ikke en juridisk bindende forpliktelsen, men det demonstrerer statens hensikt om å gjennomgå traktaten og overveie om å ratifisere den. Mens underskrivelse ikke forplikter staten til å ratifisere, så forplikter det staten til å avholde seg fra handlinger som vil undergrave eller tilintetgjøre traktatens mål og formål.

valgfri protokoll: tilføyelse til en internasjonal avtale, som de deltagende landene separat skal godkjenne; gir ofte deltagerne ytterligere forpliktelser, slik som en avtale om å bøye seg for domsmyndigheten ved en internasjonal domstol.

valgfri protokoll til Den internasjonale konvensjonen om borgerlige og politiske rettigheter (tiltrådt 1966; trådte i kraft i 1976): tilføyelse til Den internasjonale

konvensjonen om borgerlige og politiske rettigheter. Ved å underskrive denne tilføyelsen godkjenner landene å tillate Menneskerettighetskomiteen å se på individuelle klager, det vil si klager fra individer, som påstår å være blitt nektet rettighetene nevnt i Den internasjonale konvensjonen om borgerlige og politiske rettigheter.

vanærende forbrytelse: en forbrytelse som kan straffes med alvorlige straffer, så som død, langtidsfengsling eller tap av borgerrettigheter.

Verdenserklæringen om menneskerettighetene (Universal Declaration of Human Rights – UDHR): tiltrådt av FN-Generalforsamlingen den 10. desember 1948. Det primære FN-dokumentet som stiler opp standarder og normer på menneskerettighetsområdet; alle medlemsstater er enige om å opprettholde UDHR. Selv om det var hensikten å gjøre erklæringen ikke bindende, så er dens forskjellige bestemmelser gjennom tiden blitt så respektert blant de fleste stater at den nå kan sies å være alminnelig internasjonal lov.

Villiers, George: (1592–1628) engelsk statsmann, hertug av Buckingham og favoritt hos James I, konge av England. Buckingham interesserte seg mye for diplomati og krigføring og James lot ham praktisk talt regjere landet, hvilket han fortsatte med ved Charles' (Kong Charles I) tiltredelse i 1625. Parlamentet hadde mistillit til og var fortørnet over Buckingham; de fant ham arrogant og trodde han unødig hadde involvert England i krigene mot Frankrike (1626–1629) og Spania (1624–1630).